ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ της 5ης Ιουλίου 1995 *

1. Στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο καλείται με διάταξη του Sozialgericht Speyer να εκδώσει προδικαστική απόφαση ως προς την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας [1] και ιδίως του άρθρου 6 του κανονισμού αυτού σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 48, παράγραφος 2, και 51 της Συνθήκης ΕΟΚ.

I — Η επίδικη διαφορά

2. Αντικείμενο της παρούσας διαφοράς είναι το ζήτημα αν οι διατάξεις της συμβάσεως περί κοινωνικής ασφαλίσεως που συνήψαν στις 10 Ιουλίου 1950 η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και η Γαλλική Δημοκρατία [2] και η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1951 [3] (στο εξής: γαλλογερμανική σύμβαση) μπορούν να εφαρμοσθούν κατά τον υπολογισμό της συντάξεως αναπηρίας που δικαιούται ο πρώτος από τους προσφεύγοντες στην κύρια δίκη J.-L. Thevenon.

3. Ο J.-L. Thevenon, που γεννήθηκε στις 23 Μαΐου 1950, έχει τη γαλλική ιθαγένεια και εργάσθηκε στη Γαλλία από την 1η Ιουλίου 1964 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1977, περίοδο κατά την οποία υπαγόταν σε υποχρεωτική ασφάλιση. Στη συνέχεια ο προσφεύγων εργάσθηκε στη Γερμανία όπου υπήχθη επίσης σε υποχρεωτική ασφάλιση.

Την 1η Ιουνίου 1992 ο J.-L. Thevenon υπέβαλε στο καθού ασφαλιστικό ταμείο Landesversicherungsanstalt Rheinland-Pfalz, Speyer (ίδρυμα κοινωνικών ασφαλίσεων της Ρηνανίας-Παλατινάτου) αίτηση χορηγήσεως συντάξεως αναπηρίας. Με απόφαση της 20ής Ιουλίου 1992 το ασφαλιστικό ταμείο έκανε δεκτό το αίτημα του προσφεύγοντος και του χορήγησε προσωρινά σύνταξη αναπηρίας, από τις 20 Ιουλίου 1992 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1992. Με την απόφαση αυτή καθορίσθηκε προσωρινώς το ύψος της συντάξεως, καθόσον το πιο πάνω ταμείο δεν γνώριζε ακόμη τον συνολικό χρόνο ασφαλιστικών περιόδων που είχε πραγματοποιήσει στη Γαλλία ο προσφεύγων.

4. Την 4η Ιανουαρίου 1993 το Stadt Speyer — Sozialamt (στο εξής: Sozialamt) υπέβαλε, ως κατά τόπο αρμόδιος φορέας κοινωνικής αρωγής, αίτηση επανεξετάσεως της προαναφερθείσης αποφάσεως κατ' εφαρμογή του άρθρου 91a του Bundessozialhilfegesetz (γερμανικού ομοσπονδιακού νόμου περί

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ελληνική.

1 — ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου της 2ας Ιουνίου 1983, ΕΕ L 230, σ. 6, και με τις μεταγενέστερες του κανονισμού αυτού πράξεις (βλ. ΕΕ C 325 της 10ης Δεκεμβρίου 1992, σ. 1).

2 — BGBl 1951, μέρος II, σ. 178.

3 — BGBl 1952, μέρος II σ. 437.

κοινωνικής αρωγής). Με την αίτησή του το Sozialamt ζητούσε να ληφθούν υπόψη οι πραγματοποιηθείσες από τον J.-L. Thevenon στη Γαλλία ασφαλιστικές περίοδοι, κατ' εφαρμογή της γαλλογερμανικής συμβάσεως του 1950. Την αίτηση αυτή απέρριψε το καθού ασφαλιστικό ταμείο, με την αιτιολογία ότι ο υπολογισμός της συντάξεως έπρεπε να γίνει σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1408/71, που έχει αντικαταστήσει τη γαλλογερμανική σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως, η οποία δεν εφαρμόζεται πλέον στην προκείμενη περίπτωση. Τη 18η Μαρτίου 1993 το καθού ασφαλιστικό ταμείο προέβη, κατ' εφαρμογή του κανονισμού 1408/71, σε οριστικό καθορισμό της μηνιαίας σύνταξης αναπηρίας σε 723,28 γερμανικών μάρκων (DM) από την 1η Μαΐου 1993, αφού έλαβε γνώση των πραγματοποιηθεισών στη Γαλλία ασφαλιστικών περιόδων.

5. Κατά της αποφάσεως αυτής ο J.-L. Thevenon υπέβαλε διοικητική προσφυγή, που αφορούσε τον τρόπο υπολογισμού της συντάξεως. Η προσφυγή αυτή απορρίφθηκε με απόφαση της 13ης Μαΐου 1993. Κατά των πιο πάνω απορριπτικών αποφάσεων άσκησαν εμπροθέσμως προσφυγές ενώπιον του Sozialgericht Speyer, τόσο ο J.-L. Thevenon όσο και το Sozialamt, οι οποίες κρίθηκαν συνεκδικαστέες.

6. Κατά την ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου διαδικασία, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι οι ασφαλιστικές περίοδοι τις οποίες έχει συμπληρώσει ο J.-L. Thevenon στη Γαλλία πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό της συντάξεως αναπηρίας, κατ' εφαρμογή της προαναφερθείσης γαλλογερμανικής συμβάσεως του 1950. Κατά το άρθρο 1 της συμβάσεως αυτής, οι περί κοινωνικής ασφαλίσεως νομοθεσίες της Γερμανίας και της Γαλλίας εφαρμόζονται αντίστοιχα στους Γερμανούς και Γάλλους εργαζόμενους καθώς και στους εξομοιούμενους με αυτούς, υπό τους ίδιους όρους που προβλέπει η νομοθεσία καθενός από τα κράτη αυτά για τους δικούς του υπηκόους. Το άρθρο 9, παράγραφος 3, προβλέπει ότι οι συντάξεις αναπηρίας καθορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας που ήταν εφαρμοστέα στον ενδιαφερόμενο τη στιγμή που διαπιστώθηκε ιατρικώς για πρώτη φορά η ασθένεια ή που έλαβε χώρα το ατύχημα και βαρύνουν τον κατά την ενλόγω νομοθεσία αρμόδιο οργανισμό. Ο ασφαλιστικός αυτός οργανισμός οφείλει να λάβει υπόψη του, κατά τον υπολογισμό του ύψους της συντάξεως, τις ασφαλιστικές περιόδους που έχουν διανυθεί στο άλλο συμβαλλόμενο κράτος.

Το ίδιο άρθρο, στην παράγραφο 1 αυτού, ορίζει ότι συνυπολογίζονται οι ασφαλιστικές περίοδοι οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από Γερμανούς ή Γάλλους εργαζόμενους ή εξομοιούμενους με αυτούς, οι οποίοι έχουν υπαχθεί διαδοχικά ή εναλλακτικά στα δύο συμβαλλόμενα κράτη και σε ένα ή περισσότερα καθεστώτα ασφαλίσεως αναπηρίας.

7. Όπως προκύπτει από τις διατάξεις αυτές, η γαλλογερμανική σύμβαση δεν εφαρμόζει στον τομέα των συντάξεων αναπηρίας την αρχή του αναλογικού επιμερισμού την οποία προβλέπει ο κανονισμός 1408/71. Κατά τη σύμβαση αυτή, η σύνταξη αναπηρίας δεν βαρύνει από κοινού τους ασφαλιστικούς οργανισμούς αμφοτέρων των κρατών, αλλά μόνον τον οργανισμό του κράτους εκείνου στον οποίο υπαγόταν ο ασφαλισμένος κατά την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου. Συναφώς, λαμβάνονται υπόψη κατά τον υπολογισμό του ύψους της συντάξεως οι ασφαλιστικές περίοδοι που έχουν διανυθεί στο άλλο συμβαλλόμενο κράτος.

Σύμφωνα με το άρθρο 36 της συμβάσεως, αυτή συνάπτεται για ένα χρόνο από την ημερομηνία της θέσεώς της σε ισχύ και ανανεώνεται σιωπηρά κάθε χρόνο, εκτός εάν υπάρξει καταγγελία, που κοινοποιείται τρεις μήνες πριν από την ημερομηνία κατά την οποία η σύμβαση παύει ισχύουσα. Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, αλλά και από τις παρατηρήσεις της Γερμανικής Κυβερνήσεως ενώπιον του Δικαστηρίου, η τελευταία δεν έχει μέχρι σήμερα προβεί σε καταγγελία της συμβάσεως και συνεπώς, κατά το άρθρο 36 αυτής, η σύμβαση εξακολουθεί να ισχύει.

8. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι ο τρόπος υπολογισμού που προβλέπεται από τη γαλλογερμανική σύμβαση πρέπει να εφαρμοσθεί στην προκείμενη περίπτωση, τούτο δε επειδή είναι ευνοϊκότερος από ό,τι η εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71. Κατά την άποψη των προσφευγόντων, οι εργαζόμενοι που ασκούν το δικαίωμά τους προς ελεύθερη κυκλοφορία δεν επιτρέπεται να στερούνται των πλεονεκτημάτων τα οποία προκύπτουν από τις ευνοϊκότερες ρυθμίσεις, σε σχέση με τις κοινοτικές, οι οποίες περιέχονται σε συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως που έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο. Προς επίρρωση της επιχειρηματολογίας τους αυτής, οι προσφεύγοντες επικαλούνται την απόφαση Rönfeldt [4] του Δικαστηρίου.

9. Από την πλευρά του, το καθού γερμανικό ασφαλιστικό ταμείο υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6 του κανονισμού 1408/71, ο κανονισμός αυτός αντικατέστησε τις συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως που συνδέουν αποκλειστικά δύο ή περισσότερα κράτη μέλη. Κατά το καθού, οι συμβάσεις αυτές μπορούν να αποτελέσουν οποτεδήποτε αντικείμενο νέων διαπραγματεύσεων μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών, το δε προαναφερθέν άρθρο 6 πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελεί το αποτέλεσμα τέτοιων νέων διαπραγματεύσεων. Το καθού υποστηρίζει, επίσης, ότι η απόφαση Rönfeldt αφορούσε τελείως διαφορετικά πραγματικά περιστατικά και συνεπώς η λύση την οποία υιοθέτησε δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής στην παρούσα περίπτωση. Το καθού επισημαίνει ειδικότερα ότι στην υπόθεση Rönfeldt ο δικαιούχος δεν ήταν καν σε θέση να επικαλεσθεί δικαιώματα απορρέοντα από ασφαλιστικές περιόδους που είχε συμπληρώσει στην αλλοδαπή λόγω υπάρξεως διαφορετικών ορίων ηλικίας στα δύο συμβαλλόμενα κράτη μέλη. Τούτο όμως δεν συμβαίνει, κατά το καθού, στην περίπτωση του J.-L. Thevenon. Αυτός ο τελευταίος μπορεί ακόμη και τώρα, εφόσον πληρούνται οι σχετικές διοικητικές και ιατρικές προϋποθέσεις, να λάβει παροχές από το γαλλικό ασφαλιστικό ταμείο. Επιπλέον, κατά την άποψη του καθού, η επίμαχη γαλλογερμανική σύμβαση δεν αποτελεί «νομοθεσία» κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο ι', του κανονισμού 1408/71 και συνεπώς δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο συγκεκριμένος ασφαλισμένος υφίσταται απώλεια των ασφαλιστικών δικαιωμάτων που του παρέχει το εθνικό δίκαιο, επειδή κάνει χρήση της ελεύθερης κυκλοφορίας. Κατά το καθού ασφαλιστικό ταμείο, προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχει ή όχι απώλεια ασφαλιστικών δικαιωμάτων, ο ενλόγω ασφαλισμένος πρέπει να συγκριθεί με κάποιον που έχει διανύσει ολόκληρη την «ασφαλιστική σταδιοδρομία» του σε ένα και μόνο κράτος μέλος. Όμως, σε μια τέτοια περίπτωση ο ασφαλισμένος δεν θα μπορούσε, καταλήγει το καθού, να επικαλεσθεί τις όποιες ευεργετικές διατάξεις διμερούς συμβάσεως, αφού απασχολείται σε ένα μόνο κράτος.

Το καθού επικαλείται τέλος το άρθρο 30, παράγραφος 3, της Συμβάσεως της Βιέννης,

4 — Απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1991, C-227/89 (Συλλογή 1991, σ. I-323).

της 23ης Μαΐου 1969, για το δίκαιο των Συνθηκών, το οποίο προβλέπει ότι, όταν όλα τα συμβαλλόμενα μέρη σε μία προγενέστερη συνθήκη είναι επίσης συμβαλλόμενα μέρη σε μια μεταγενέστερη συνθήκη και η προγενέστερη συνθήκη δεν έχει παύσει να ισχύει, τότε αυτή η τελευταία δεν εφαρμόζεται παρά μόνο στο μέτρο που οι διατάξεις της είναι συμβατές με εκείνες της μεταγενέστερης συνθήκης.

10. Το αιτούν δικαστήριο δέχεται, εν πρώτοις, ότι ο κανονισμός 1408/71 εφαρμόζεται στον προσφεύγοντα όσον αφορά τόσο στο υποκειμενικό όσο και στο καθ' ύλη πεδίο εφαρμογής του. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, επίσης, στην περί παραπομπής διάταξή του ότι η προσφυγή θα πρέπει να γίνει δεκτή αν αποκλεισθεί η εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 και η χορηγούμενη από το καθού σύνταξη αναπηρίας υπολογισθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της επίμαχης γαλλογερμανικής συμβάσεως. Στη συνέχεια, με την περί παραπομπής διάταξη διαπιστώνεται ότι ο J.-L. Thevenon δεν λαμβάνει επί του παρόντος καμμία σύνταξη από το γαλλικό ασφαλιστικό ταμείο και ότι, εάν ετύγχανε εφαρμογής η γαλλογερμανική σύμβαση, το καθού θα είχε υποχρέωση να καταβάλλει στον προσφεύγοντα πολύ μεγαλύτερη σύνταξη από την μέχρι τώρα καταβαλλόμενη και η οποία θα ανήρχετο κατά τους υπολογισμούς του καθού σε 1 548,23 DM. Αντίθετα, επισημαίνεται, στη διάταξη περί παραπομπής, πως, αν θεωρηθεί ότι πρέπει να εφαρμοσθούν οι κοινοτικές ρυθμίσεις και ειδικότερα το άρθρο 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, τότε η προσφυγή θα πρέπει να απορριφθεί.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, το αιτούν δικαστήριο έκρινε αναγκαίο να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ.

II — Το προδικαστικό ερώτημα

11. Το έκτο τμήμα του Sozialgericht Speyer ζητεί, με την περί παραπομπής διάταξή του, την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί του ακολούθου ερωτήματος: [5]

«Αποκλείεται, κατά τα άρθρα 48, παράγραφος 2, και 51 της Συνθήκης ΕΟΚ, η δυνατότητα εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 — ο οποίος, κατά το άρθρο 6 του κανονισμού αυτού, αντικαθιστά, στο πλαίσιο του προσωπικού και του καθ' ύλη πεδίου εφαρμογής του, τις συμβάσεις που ισχύουν αποκλειστικά μεταξύ δύο κρατών μελών, εν προκειμένω τη γαλλογερμανική σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως της 10ης Ιουλίου 1950 — κατά τον υπολογισμό του ύψους της συντάξεως (κατά το άρθρο 46, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71), ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία ο ασφαλισμένος είχε συμπληρώσει, μέχρι την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 1408/71, της 14ης Ιουνίου 1971, ασφαλιστικές περιόδους σε ένα μόνο από τα συμβαλλόμενα κράτη και η εφαρμογή της διμερούς συμβάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως, η οποία δεν έχει καταγγελθεί, είναι ευνοϊκότερη για τον ασφαλισμένο;»

Το προδικαστικό αυτό ερώτημα θέτει έτσι το ζήτημα αν στην περίπτωση ασφαλισμένων που έχουν διανύσει ασφαλιστικές

5 — ΕΕ C 43 της 12ης Φεβρουαρίου 1994, σ. 6.

περιόδους σε δύο κράτη μέλη, τα οποία είχαν, πριν από τον κανονισμό 1408/71, συνάψει σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως η οποία δεν έχει ακόμη καταγγελθεί, οι ρυθμίσεις του κοινοτικού κανονισμού παραμερίζουν τις διατάξεις της διμερούς αυτής συμβάσεως ακόμη κι όταν αυτές οι τελευταίες είναι ευνοϊκότερες.

III — Το νομοθετικό και νομολογιακό πλαίσιο

12. Το ως άνω προδικαστικό ερώτημα θέτει ουσιαστικά το ζήτημα του συμβατού με τα άρθρα 48, παράγραφος 2, και 51 της Συνθήκης ΕΚ της απώλειας πλεονεκτημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που μπορεί να συνεπάγεται για τους ενδιαφερόμενους η δυνάμει του άρθρου 6 του κανονισμού 1408/71 μη εφαρμογή συμβάσεων που έχουν συναφθεί μεταξύ κρατών μελών.

Ως γνωστόν, ο κανονισμός 1408/71 υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο σε εφαρμογή του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΚ και επιδιώκει τον συντονισμό των εθνικών νομοθεσιών στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως. Σκοπός του είναι η εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων με τη θέσπιση ενός συστήματος που να εξασφαλίζει στους εντός της Κοινότητας διακινούμενους υπηκόους των κρατών μελών αφενός μεν ίση μεταχείριση έναντι των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών, αφετέρου δε δικαίωμα προς λήψη παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως όποιος κι αν είναι ο τόπος απασχολήσεώς τους ή κατοικίας τους [6].

6 — Βλ. την πέμπτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1408/71.

13. Στο πλαίσιο αυτού του συντονισμού, ο τίτλος I του κανονισμού περιλαμβάνει διατάξεις οι οποίες ρυθμίζουν τη σχέση μεταξύ του κανονισμού και των διεθνών συμβάσεων που έχουν συνάψει τα κράτη μέλη. Έτσι, το άρθρο 6 του κανονισμού, το οποίο τιτλοφορείται «Συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως που αντικαθίστανται από τον παρόντα κανονισμό» ορίζει ότι:

«Στο πλαίσιο του προσωπικού και του καθ' ύλη πεδίου εφαρμογής του ο παρών κανονισμός αντικαθιστά, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 7, 8 και 46, παράγραφος 4, οποιαδήποτε σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως που συνδέει:

α) είτε αποκλειστικά δύο ή περισσότερα κράτη μέλη·

β) είτε δύο τουλάχιστον κράτη μέλη και ένα ή περισσότερα άλλα κράτη, εφόσον πρόκειται για περιπτώσεις στη ρύθμιση των οποίων δεν καλείται να παρέμβει φορέας ενός από τα τελευταία αυτά κράτη.»

14. Το άρθρο 7 που φέρει τον τίτλο «Διεθνείς διατάξεις που δεν θίγει ο παρών κανονισμός» προβλέπει ότι:

«1. Ο παρών κανονισμός δεν θίγει τις υποχρεώσεις που απορρέουν:

α) από οποιαδήποτε σύμβαση, η οποία εγκρίθηκε από τη Διεθνή Συνδιάσκεψη Εργασίας και η οποία, μετά την επικύρωση από ένα ή περισσότερα κράτη μέλη τέθηκε σε ισχύ·

β) από τις Ευρωπαϊκές Προσωρινές Συμφωνίες περί κοινωνικής ασφαλίσεως της 11ης Δεκεμβρίου 1953 που συνήφθησαν μεταξύ των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2. Κατά παρέκκλιση των διατάξεων του άρθρου 6, εξακολουθούν να ισχύουν:

α) οι διατάξεις της συμφωνίας της 27ης Ιουλίου 1950 περί της κοινωνικής ασφαλίσεως των λεμβούχων του Ρήνου, που αναθεωρήθηκε στις 13 Φεβρουαρίου 1961·

β) οι διατάξεις της ευρωπαϊκής συμβάσεως της 9ης Ιουλίου 1956 περί της κοινωνικής ασφαλίσεως των εργαζομένων στις διεθνείς μεταφορές·

γ) οι διατάξεις των συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως που αναφέρονται στο παράρτημα ΙΙΙ.»

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού, το οποίο αφορά στη σύναψη συμβάσεων μεταξύ κρατών μελών, «δύο ή περισσότερα κράτη μέλη δύνανται, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να συνάψουν μεταξύ τους συμβάσεις με βάση τις αρχές και το πνεύμα του παρόντος κανονισμού».

15. Από το γράμμα των ως άνω διατάξεων συνάγεται ότι εκτός από τις περιπτώσεις των άρθρων 7, 8 και 46, παράγραφος 4, ο κανονισμός αντικαθιστά οποιαδήποτε σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως έχει συναφθεί αποκλειστικά μεταξύ δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών. Την ερμηνεία αυτή υιοθέτησε άλλωστε και το Δικαστήριο στην απόφαση Walder [7] με την οποία έκρινε ότι η αρχή της υποκαταστάσεως του κανονισμού στις διατάξεις των συμφωνιών περί κοινωνικής ασφαλίσεως, που έχουν συναφθεί μεταξύ κρατών μελών, έχει αναγκαστική ισχύ και δεν επιδέχεται εξαιρέσεις εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται ρητά από τον κανονισμό. Το Δικαστήριο τόνισε, μάλιστα, πως «το γεγονός ότι οι συμφωνίες περί κοινωνικής ασφαλίσεως που έχουν συναφθεί μεταξύ κρατών μελών προβλέπουν

7 — Απόφαση της 7ης Ιουνίου 1973, 82/72 (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 557).

(...) περισσότερα ευεργετήματα από όσα προκύπτουν από τον κανονισμό αυτό, δεν αρκεί (...) για να δικαιολογήσει εξαιρέσεις από την ενλόγω αρχή, στο μέτρο που αυτές οι συμφωνίες δεν διατηρούνται ρητά από τον κανονισμό.» [8]

16. Επομένως, οι προγενέστερες του κανονισμού συμβάσεις μεταξύ κρατών μελών αντικαθίστανται, σε κάθε περίπτωση, από τον κανονισμό και τούτο χωρίς να εξετάζεται εάν η εφαρμογή των διατάξεών τους είναι λιγότερο ή περισσότερο ευεργετική για τους διακινούμενους εργαζόμενους από εκείνη των διατάξεων του κανονισμού. Παραμένουν εντούτοις σε ισχύ και, κατά παρέκκλιση του κανόνα που θέτει το άρθρο 6, εξακολουθούν, κατ' αρχήν, να εφαρμόζονται, έστω και εάν περιέχουν ρυθμίσεις οι οποίες δεν είναι συμβατές με εκείνες του κανονισμού, οι διεθνείς συμβάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, και στο παράρτημα III.

17. Την ερμηνεία αυτή ανασκεύασε ενμέρει το Δικαστήριο με την απόφαση Rönfeldt [9]. Δεδομένης της σημασίας της νομολογίας αυτής, για την απάντηση στο παρόν προδικαστικό ερώτημα είναι σκόπιμο να γίνει μια συνοπτική αναφορά στο ιστορικό της διαφοράς αυτής. Ο Rönfeldt, Γερμανός υπήκοος, κατέβαλε εισφορές στον γερμανικό φορέα ασφαλίσεως γήρατος από το 1941 έως το 1957. Κατόπιν εργάστηκε στη Δανία έως το 1971, κατά την περίοδο δε αυτή κατέβαλε εισφορές στο δανικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Στη συνέχεια επέστρεψε στη Γερμανία όπου υπήχθη σε σύστημα υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως. Λίγο πριν συμπληρώσει την ηλικία των εξήντα τριών ετών ο Rönfeldt προέβη στις απαιτούμενες ενέργειες προκειμένου να του επιτραπεί η πρόωρη συνταξιοδότηση, όπως προβλέπει η γερμανική νομοθεσία. Ωστόσο οι ενέργειές του αυτές δεν τελεσφόρησαν, διότι, κατά τον γερμανικό αρμόδιο ασφαλιστικό οργανισμό, οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπλήρωσε ο ενδιαφερόμενος στη Δανία μπορούσαν να ληφθούν υπόψη για τον καθορισμό της περιόδου αναμονής και των προϋποθέσεων για τη θεμελίωση δικαιώματος συνταξιοδοτήσεως, όχι όμως και για τον υπολογισμό του ύψους της συντάξεως που δικαιούται στη Γερμανία πριν αυτός συμπληρώσει το γενικό και νόμιμο όριο ηλικίας που προβλέπει η δανική νομοθεσία. Όπως διευκρινίζεται στην απόφαση, η ηλικία συνταξιοδοτήσεως στη Δανία είναι το εξηκοστό έβδομο έτος, ενώ στη Γερμανία το εξηκοστό πέμπτο έτος με δυνατότητα πρόωρης συνταξιοδοτήσεως το εξηκοστό τρίτο έτος. Ο γερμανικός ασφαλιστικός οργανισμός αρνήθηκε, στην προκειμένη περίπτωση, να εφαρμόσει τη μεταξύ Γερμανίας και Δανίας συναφθείσα την 14η Αυγούστου 1953 σύμβαση περί κοινωνικής ασφαλίσεως, με την αιτιολογία ότι οι κοινοτικοί κανονισμοί περί κοινωνικής ασφαλίσεως έχουν αντικαταστήσει την ενλόγω σύμβαση.

18. Σύμφωνα με τη γερμανοδανική σύμβαση οι Γερμανοί υπήκοοι που εργάστηκαν στη Δανία και έχουν συμπληρώσει περιόδους ασφαλίσεως στη Γερμανία μπορούν να ζητήσουν να ληφθούν υπόψη, κατά τον υπολογισμό της γερμανικής συντάξεως γήρατος, οι περίοδοι που διανύθηκαν στη Δανία με ανώτατο όριο τα δέκα πέντε έτη. Κατά τον κοινοτικό κανονισμό 1408/71, οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σε διάφορα κράτη μέλη συνυπολογίζονται μόνο προκειμένου να θεμελιώσουν δικαίωμα

8 — Απόφαση Walder, σκέψη 7.

9 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 4.

συντάξεως. Αντιθέτως προς τη ρύθμιση που προβλέπει η προαναφερθείσα γερμανοδανική σύμβαση, οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν σε ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη δεν λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό του ποσού της συντάξεως, δεδομένου ότι το ενλόγω ποσό υπολογίζεται κατ' αναλογία των περιόδων εισφορών που συμπληρώθηκαν υπό την νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο ζητείται η χορήγηση της συντάξεως. Έτσι όμως, ο ενδιαφερόμενος θα υφίστατο απώλεια των πλεονεκτημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που του παρείχε η συναφθείσα μεταξύ των υπόψη δύο κρατών μελών σύμβαση.

19. Ετέθη έτσι το ζήτημα, όπως και στην υπό κρίση περίπτωση, εάν η διάταξη του άρθρου 6 του κανονισμού 1408/71 συνάδει με τα άρθρα 48, παράγραφος 2, και 51 της Συνθήκης ΕΚ, στο μέτρο που συνεπάγεται για τους εργαζόμενους απώλεια πλεονεκτημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως.

Επί του ζητήματος αυτού το Δικαστήριο απεφάνθη, με την πιο πάνω απόφαση Rönfeldt, πως «τα άρθρα 48, παράγραφος 2, και 51 της Συνθήκης έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν την απώλεια κοινωνικοασφαλιστικών πλεονεκτημάτων την οποία θα προκαλούσε για τους ενδιαφερόμενους μισθωτούς η μη δυνατότητα εφαρμογής, κατόπιν της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και στις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, των συμβάσεων που ίσχυαν μεταξύ δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών και είχαν ενσωματωθεί στην εθνική τους νομοθεσία».

20. Το Δικαστήριο κατέληξε στην ερμηνεία αυτή με βάση τις ακόλουθες σκέψεις:

Εν πρώτοις, το Δικαστήριο αναφέρεται στη νομολογία Walder, υπογραμμίζοντας ότι με την απόφαση αυτή είχε γίνει δεκτό πως από τις διατάξεις των άρθρων 6 και 7 του κανονισμού 1408/71 «προκύπτει σαφώς ότι η αντικατάσταση των διατάξεων των συμβάσεων περί κοινωνικής ασφαλίσεως που είχαν συναφθεί μεταξύ κρατών μελών από τις διατάξεις του κανονισμού έχει επιτακτικό χαρακτήρα και δεν επιδέχεται καμία εξαίρεση, εκτός από τις περιπτώσεις που ρητώς μνημονεύονται στον κανονισμό» [10].

21. Στη συνέχεια, το Δικαστήριο εξετάζει το ζήτημα αν η αντικατάσταση αυτή, όταν έχει ως συνέπεια τη μείωση των δικαιωμάτων των εργαζομένων, είναι συμβατή με την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας που θεσπίζουν τα άρθρα 48 έως 51 της Συνθήκης ΕΚ. Για να απαντήσει στο ζήτημα αυτό το Δικαστήριο στηρίζεται στον σκοπό του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΚ, το οποίο επιδιώκει τη διασφάλιση της όσο το δυνατόν πληρέστερης εφαρμογής της θεμελιώδους κοινοτικής αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των διακινουμένων εργαζομένων και υπογραμμίζει ότι οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνεύονται λαμβανομένου υπόψη του σκοπού του άρθρου αυτού κατ' εφαρμογή του οποίου άλλωστε θεσπίστηκαν. Στο σημείο αυτό το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το ενλόγω άρθρο «επιβάλλει στο Συμβούλιο την υποχρέωση να λάβει, στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, όλα τα απαιτούμενα μέτρα για την επίτευξη της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων διασφαλίζοντας, για τη θεμελίωση και διατήρηση δικαιώματος παροχών και για τον υπολογισμό του ποσού

10 — Σκέψη 22 της αποφάσεως Rönfeldt.

των παροχών, τον συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη δυνάμει των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών» [11]. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης τη νομολογία που καθιέρωσε με την απόφαση Petroni [12], σύμφωνα με την οποία ο σκοπός των άρθρων 48 έως 51 της Συνθήκης «δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί εάν, λόγω της ασκήσεως του δικαιώματός τους να κυκλοφορούν ελεύθερα, οι εργαζόμενοι στερούνταν πλεονεκτήματα στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως που τους παρέχει, εν πάση περιπτώσει, και μόνη η νομοθεσία κράτους μέλους» [13]. Το Δικαστήριο αναφέρεται επιπλέον στην απόφαση Gravina κ.λπ. [14], με την οποία είχε κριθεί ότι η εφαρμογή της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια τη μείωση των χορηγουμένων δυνάμει της νομοθεσίας ενός και μόνον κράτους μέλους παροχών.

22. Την νομολογία αυτή επεξέτεινε το Δικαστήριο με την απόφαση Rönfeldt και στις διεθνείς συμβάσεις μεταξύ κρατών μελών, δεχόμενο ότι «ως παροχές χορηγούμενες δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους πρέπει να νοηθούν τόσο οι παροχές που προβλέπονται από μόνη την εθνική νομοθεσία, που θεσπίζουν τα εθνικά νομοθετικά όργανα, όσο και οι παροχές που απορρέουν από διατάξεις διεθνών συμβάσεων περί κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύουν μεταξύ δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών και έχουν ενσωματωθεί στην εθνική τους νομοθεσία οι οποίες συνεπάγονται τη διαμόρφωση μιας περισσότερο ευνοϊκής καταστάσεως, για τον ενδιαφερόμενο εργαζόμενο, σε σύγκριση με εκείνη που απορρέει από την κοινοτική κανονιστική ρύθμιση» [15].

23. Έτσι, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα άρθρα 48, παράγραφος 2, και 51 της Συνθήκης δεν επιτρέπουν την απώλεια των κοινωνικοασφαλιστικών πλεονεκτημάτων, την οποία θα προκαλούσε για τους ενδιαφερόμενους μισθωτούς ή μη εφαρμογή των προγενέστερων συμβάσεων, που έχουν συναφθεί μεταξύ δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών και ενσωματώθηκαν στην εθνική τους νομοθεσία, συνεπεία της ενάρξεως ισχύος του κανονισμού 1408/71.

24. Μάλιστα, στην απόφαση Rönfeldt τονίζεται ότι διαφορετική ερμηνεία, η οποία θα απέκλειε την εφαρμογή των συμβατικών διατάξεων που προσφέρουν στους εργαζόμενους περισσότερα πλεονεκτήματα σε σχέση με τις κοινοτικές ρυθμίσεις, «θα συνεπαγόταν σημαντικό περιορισμό των σκοπών του άρθρου 51, καθόσον η κατάσταση του εργαζομένου που ασκεί το δικαίωμά του να κυκλοφορεί ελεύθερα θα ήταν λιγότερο ευνοϊκή από την κατάσταση του ιδίου εργαζομένου εάν αυτός δεν είχε ασκήσει το δικαίωμά του περί ελεύθερης κυκλοφορίας» [16].

Το Δικαστήριο εφαρμόζει έτσι στον τομέα των συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως, που έχουν συναφθεί αποκλειστικά μεταξύ κρατών μελών, τη νομολογία που καθιέρωσε με την προαναφερθείσα απόφαση Petroni. Η απόφαση Rönfeldt αναφέρεται άλλωστε, όπως έχει ήδη τονισθεί, ρητά στη νομολογία αυτή.

11 — Σκέψη 25 της αποφάσεως Rönfeldt.

12 — Απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 1975, 24/75 (Συλλογή τόμος 1975, σ. 347). Βλ. επίσης αποφάσεις της 25ης Φεβρουαρίου 1986, 254/84, De Jong, (Συλλογή 1986, σ. 671, σκέψη 15), και της 14ης Δεκεμβρίου 1989, 168/88, Dammer (Συλλογή 1989, σ. 4553, σκέψη 21).

13 — Σκέψη 26 της αποφάσεως Rönfeldt.

14 — Απόφαση της 9ης Ιουλίου 1980, 807/79 (Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 449, σκέψη 7).

15 — Σκέψη 27 της αποφάσεως Rönfeldt.

16 — Σκέψη 28 της αποφάσεως Rönfeldt.

25. Με την απόφαση Petroni κρίθηκε ότι «δεν συμβιβάζεται προς το άρθρο 51 η επιβολή ορίων στη σώρευση παροχών που συνεπάγεται μείωση των δικαιωμάτων, τα οποία οι ενδιαφερόμενοι κατέχουν ήδη σε κράτος μέλος λόγω της απλής εφαρμογής της εθνικής νομοθεσίας» [17]. Έτσι, το άρθρο 46, παράγραφος 3, του κανονισμού 1408/71 θεωρήθηκε ως μη συμβατό με το άρθρο 51 της Συνθήκης, στον βαθμό που επιβάλλει περιορισμό στη σώρευση δύο παροχών που έχουν αποκτηθεί σε διαφορετικά κράτη μέλη μειώνοντας το ποσό της παροχής την οποία δικαιούται ο ενδιαφερόμενος δυνάμει μόνο της εθνικής νομοθεσίας ενός από τα κράτη αυτά.

Στην απόφαση αυτή διευκρινίζεται, συναφώς, ότι «οι κανονισμοί στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως των διακινουμένων εργαζομένων έχουν ως βάση, πλαίσιο και όρια τα άρθρα 48 έως 51 της Συνθήκης» και ότι ο σκοπός των άρθρων αυτών «δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί στην περίπτωση που, κατόπιν της ασκήσεως του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας που τους παρέχεται, οι εργαζόμενοι θα έπρεπε να απολέσουν οφέλη κοινωνικής ασφαλίσεως που τους διασφαλίζει, εν πάση περιπτώσει, η μόνη νομοθεσία ενός κράτους μέλους» [18].

26. Στην ίδια απόφαση υπογραμμίζεται, σχετικά, ότι το άρθρο 51 προβλέπει υπέρ του εργαζόμενου, που ασφαλίσθηκε διαδοχικά σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, τον συνυπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν σε καθένα από αυτά τα κράτη. Ο συνυπολογισμός αυτός προβλέπεται για την περίπτωση που η εθνική νομοθεσία δεν παρέχει η ίδια στον ενδιαφερόμενο ασφαλιστική κάλυψη, λόγω ανεπαρκούς διαρκείας των περιόδων που συμπληρώθηκαν υπό το κράτος της ενλόγω νομοθεσίας, ή δεν του εξασφαλίζει παρά μόνο παροχή κατώτερη από το ανώτατο όριο. Όμως, τονίζει το Δικαστήριο, το επί του άρθρου 51 βασιζόμενο σύστημα συνυπολογισμού και αναλογικού επιμερισμού που θέσπισε ο κανονισμός 1408/71 (άρθρο 46), δεν δύναται να εφαρμοσθεί όταν έχει «ως αποτέλεσμα τη μείωση των παροχών τις οποίες ο ενδιαφερόμενος μπορεί να αξιώσει δυνάμει της νομοθεσίας ενός μόνο κράτους μέλους» [19].

27. Η απόφαση αυτή επιβεβαιώθηκε και από τη μεταγενέστερη νομολογία. Οι υποθέσεις Rossi [20], Gravina κ.λπ. [21] και Laterza [22] αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Στις υποθέσεις αυτές το Δικαστήριο δέχτηκε ότι οι κοινοτικές κανονιστικές ρυθμίσεις δεν μπορούν, εκτός ρητής εξαιρέσεως σύμφωνης προς τους στόχους της Συνθήκης, να εφαρμόζονται κατά τρόπο που αποστερεί τον διακινούμενο εργαζόμενο από την εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων τμήματος της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους ή επιφέρει μείωση των παροχών που χορηγούνται δυνάμει αυτής της νομοθεσίας. Το Δικαστήριο στήριξε την ερμηνεία αυτή στη διαπίστωση ότι οι σχετικοί με την κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων κανονισμοί δεν έχουν θεσπίσει ένα κοινό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, αλλά επιτρέπουν την ύπαρξη διαφορετικών συστημάτων που δημιουργούν διαφορετικές απαιτήσεις έναντι διαφορετικών φορέων, έναντι των οποίων ο δικαιούχος έχει άμεσα δικαιώματα, δυνάμει είτε μόνο του εσωτερικού δικαίου είτε του εσωτερικού δικαίου, όπως συμπληρώνεται εν ανάγκη από το κοινοτικό δίκαιο.

17 — Σκέψη 21 της αποφάσεως.

18 — Σκέψεις 11 και 13 της απόφασης Petroni. Βλ. άλλωστε και τις προγενέστερες αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1964, 100/63, van der Veen (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 1173), και της 10ης Δεκεμβρίου 1969, 34/69, Duffy (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 229).

19 — Σκέψη 16 της αποφάσεως Petroni.

20 — Απόφαση της 6ης Μαρτίου 1979, 100/78 (Συλλογή τόμος 1979/Ι, σ. 451).

21 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 14.

22 — Απόφαση της 12ης Ιουνίου 1980, 733/79 (Συλλογή τόμος 1980/ΙΙ, σ. 291).

28. Η ερμηνευτική αυτή προσέγγιση οδήγησε το Δικαστήριο να δεχθεί ότι ο αρμόδιος ασφαλιστικός φορέας, όταν εφαρμόζει τον κανονισμό 1408/71, οφείλει να συγκρίνει τις παροχές που οφείλονται κατ' εφαρμογή μόνο του εθνικού δικαίου περιλαμβανομένων και των απαγορευουσών τη σώρευση διατάξεών του με τις παροχές που θα οφείλονταν κατ' εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου και να χορηγήσει στον διακινούμενο εργαζόμενο την υψηλότερη παροχή [23]. Έτσι, αν η εφαρμογή μόνης της νομοθεσίας του συγκεκριμένου κράτους μέλους αποδεικνύεται λιγότερο ευνοϊκή για τον εργαζόμενο από το κοινοτικό σύστημα, και πιο συγκεκριμένα από εκείνο του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, εφαρμόζονται οι διατάξεις του κανονισμού αυτού. Αν, αντίθετα, η εφαρμογή της νομοθεσίας του ενλόγω κράτους μέλους αποδεικνύεται περισσότερο ευνοϊκή, τότε εφαρμόζονται οι εθνικές διατάξεις.

29. Την ίδια λύση υιοθέτησε το Δικαστήριο και στην υπόθεση Sinatra [24], στο πλαίσιο της οποίας είχε κληθεί να αποφανθεί επί του ζητήματος αν, σύμφωνα με το άρθρο 51 του κανονισμού 1408/71, επιβάλλεται εκ νέου υπολογισμός των παροχών σύμφωνα με το άρθρο 46 του ιδίου κανονισμού, όταν μια μεταβολή της προσωπικής καταστάσεως του ασφαλισμένου επιφέρει μείωση των παροχών που του καταβάλλονται. Με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο δέχθηκε ότι το σύστημα του συνυπολογισμού και του αναλογικού επιμερισμού, που προβλέπεται στο άρθρο 46 του κανονισμού 1408/71, «δεν δύναται να εφαρμοσθεί, εφ' όσον έχει ως αποτέλεσμα την ελάττωση των παροχών, τις οποίες ο ενδιαφερόμενος δύναται να διεκδικήσει δυνάμει της νομοθεσίας ενός μόνον κράτους μέλους βάσει μόνο των ασφαλιστικών περιόδων που έχει συμπληρώσει υπό την εν λόγω νομοθεσία. Αντιθέτως, όταν η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας αποδεικνύεται λιγότερο ευνοϊκή από την εφαρμογή των κανόνων περί συνυπολογισμού και αναλογικού επιμερισμού, πρέπει να εφαρμόζονται, δυνάμει του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, οι τελευταίοι» [25].

30. Από την ανάλυση της νομολογίας που προηγήθηκε συνάγεται σαφώς ότι, κατά την αντίληψη του Δικαστηρίου, οι στόχοι τους οποίους επιδιώκουν τα άρθρα 48 και 51 της Συνθήκης επιβάλλουν την ερμηνεία των διατάξεων του κανονισμού 1408/71, έτσι ώστε, μεταξύ των κοινοτικών και των εθνικών ρυθμίσεων, να εφαρμόζονται εκείνες οι οποίες δίδουν περισσότερα πλεονεκτήματα στον διακινούμενο εργαζόμενο. Άλλωστε, όπως διαπίστωσε το Δικαστήριο, οι κανόνες συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών που θεσπίζει ο κανονισμός 1408/71 διαπνέονται «πράγματι από τη θεμελιώδη αρχή, η οποία εκφράζεται στην έβδομη και όγδοη αιτιολογική σκέψη, κατά την οποία οι ενλόγω κανόνες πρέπει να διασφαλίζουν στους εργαζομένους που μετακινούνται εντός της Κοινότητας το σύνολο των παροχών που έχουν αποκτήσει στα διάφορα κράτη μέλη, ως ανώτατο όριο το υψηλότερο ποσό αυτών των παροχών» [26].

31. Σημειωτέον, εκτός τούτων, πως αν ανατρέξει κανείς στην προγενέστερη του κανονισμού 1408/71 νομολογία, θα διαπι-

23 — Βλ. αποφάσεις της 11ης Ιουνίου 1992, C-90/91 και C-91/91, Di Crescenzo και Casagrande (Συλλογή 1992, σ. I-3851, σκέψη 17), και της 18ης Φεβρουαρίου 1992, C-5/91, Di Prinzio (Συλλογή 1992, σ. I-897, σκέψη 17).

24 — Απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1982, 7/81 (Συλλογή 1982, σ. 137).

25 — Σκέψεις 6 και 7 της αποφάσεως Sinatra.

26 — Σκέψη 8 της αποφάσεως Laterza. Βλ. και σκέψη 7 της αποφάσεως Gravina.

στώσει ότι, ουσιαστικά, η ίδια προσέγγιση ακολουθήθηκε όσον αφορά στην ερμηνεία των διατάξεων του κανονισμού 3 [27], τον οποίο αντικατέστησε ο ισχύων κανονισμός. Στη διαπίστωση αυτή προέβη εξάλλου και ο γενικός εισαγγελέας Karl Roemer, ο οποίος στις προτάσεις του επί της υποθέσεως Duffy υπογράμμιζε ότι «στη νομολογία συναντάται επανειλημμένα η σκέψη, στην οποία αποδίδει ιδιαίτερη σημασία το Δικαστήριο κατά την εφαρμογή του κανονισμού 3 (...) ότι η εφαρμογή του κανονισμού 3 δεν μπορεί να οδηγήσει σε περικοπή ή απώλεια δικαιωμάτων ή στο να καταστήσει ανενεργές τις περιόδους ασφαλίσεως που διανύθηκαν σε ένα κράτος μέλος» [28].

32. Αυτή την ερμηνευτική προσέγγιση εφάρμοσε το Δικαστήριο και στην απόφαση Rönfeldt εξομοιώνοντας προς τις εθνικές ρυθμίσεις τις ρυθμίσεις που θεσπίστηκαν με διεθνείς συμβάσεις συναφθείσες μεταξύ των κρατών μελών. Η ενλόγω απόφαση περιλαμβάνει έτσι, στις χορηγούμενες δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους παροχές, τόσο τις παροχές που προβλέπονται από μόνη την εθνική νομοθεσία, όσο και τις παροχές που απορρέουν από διατάξεις διεθνών συμβάσεων περί κοινωνικής ασφαλίσεως που ισχύουν μεταξύ δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών και έχουν ενσωματωθεί στην εθνική τους νομοθεσία [29].

33. Την εξομοίωση των διεθνών συμβάσεων προς την εθνική νομοθεσία είχε άλλωστε ήδη κάνει δεκτή το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφαση Duffy. Όπως στην απόφαση Rönfeldt, έτσι και στην απόφαση Duffy, το Δικαστήριο δέχεται ότι η μείωση των δικαιωμάτων των εργαζομένων που δεν αντισταθμίζεται από πλεονεκτήματα προβλεπόμενα από τους κανονισμούς εξέρχεται των σκοπών και του πλαισίου των άρθρων 48 και 51 της Συνθήκης και ότι «παρόμοιοι περιορισμοί δεν μπορούν να δικαιολογηθούν, αφού θα είχαν ως αποτέλεσμα να τεθεί ο εργαζόμενος σε κατάσταση λιγότερο ευνοϊκή από την κατάσταση που θα απέρρεε — αν έλλειπαν οι κανονισμοί — από την εφαρμογή του εσωτερικού δικαίου ή των ειδικών συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ κρατών μελών» [30]. Η εξομοίωση αυτή είναι άλλωστε συμβατή και με την επί του άρθρου 1, στοιχείο ι', του κανονισμού νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία, ο ορισμός του όρου «νομοθεσία» που παρατίθεται στη διάταξη αυτή έχει ευρύ περιεχόμενο [31]. Σημειώνεται πάντως ότι, σύμφωνα με πρόσφατη νομολογία του Δικαστηρίου, η εθνική νομοθεσία δεν περιλαμβάνει τις συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως όταν αυτές έχουν συναφθεί μεταξύ ενός κράτους μέλους και ενός τρίτου κράτους [32].

IV — Απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα

34. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να τοποθετηθεί εκ νέου επί των

27 — ΕΕ αριθ. 30 της 16ης Δεκεμβρίου 1958, σ. 561.

28 — Προτάσεις επί της προαναφερθείσας (υποσημείωση 18) υποθέσεως Duffy, σ. 231. Βλ. επίσης, μεταξύ άλλων, την προαναφερθείσα απόφαση van der Veen, την απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1967, 22/67, Goffart (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 611), καθώς και τις αποφάσεις της 5ης Ιουλίου 1967, 2/67, de Moor (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 547), και 9/67, Colditz (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 569).

29 — Σκέψη 27 της αποφάσεως Rönfeldt. Σημειώνεται σχετικά ότι οι διακρατικές συμβάσεις κοινωνικής ασφάλισης δεν αναφέρονται στον ορισμό που δίδει το το άρθρο 1, στοιχείο ι', του κανονισμού 1408/71. Κατά τη διάταξη αυτή «ο όρος "νομοθεσία" προσδιορίζει, για κάθε κράτος μέλος, τους υφιστάμενους ή μελλοντικούς νόμους, τις κανονιστικές πράξεις, κανονισμούς και κάθε άλλο μέτρο εφαρμογής, που αφορούν τους κλάδους και τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2».

30 — Βλ. σκέψεις 7, 8 και 9 της αποφάσεως Duffy.

31 — Βλ. απόφαση της 31ης Μαρτίου 1977, 87/76, Bozzone (Συλλογή τόμος 1977, σ. 191), κατά την οποία ο ενλόγω ορισμός περιλαμβάνει όλα τα είδη νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών μέτρων που θεσπίζουν τα κράτη μέλη και πρέπει να θεωρηθεί ότι αναφέρεται στο σύνολο των εθνικών μέτρων που ισχύουν στο συγκεκριμένο τομέα (σκέψη 10 της αποφάσεως). Βλ., επίσης, τις αποφάσεις της 23ης Οκτωβρίου 1986, 300/84, van Roosmalen (Συλλογή 1986, σ. 3097), και της 9ης Ιουλίου 1987, 82/86 και 103/86, Laborero και Sabato (Συλλογή 1987, σ. 3401).

32 — Βλ. απόφαση της 2ας Αυγούστου 1993, C-23/92, Grana-Novoa, (Συλλογή 1993, σ. I-4505).

σχέσεων μεταξύ των διατάξεων του κανονισμού 1408/71 και των διατάξεων των διεθνών συνθηκών που είχαν συνάψει μεταξύ τους δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, πριν απ' αυτόν. Είναι γεγονός ότι η γραμματική ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 6 του κανονισμού, σε συνδυασμό και με τα άρθρα 7 και 8 αυτού, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι διατάξεις του κανονισμού αντικατέστησαν τις διατάξεις της γαλλογερμανικής συμβάσεως. Αυτή την ερμηνεία είχε δώσει άλλωστε και το Δικαστήριο στην απόφαση Walder, όπως αναφέρεται σε προηγούμενη σκέψη.

35. Μια τέτοια ερμηνεία δεν μπορεί όμως να γίνει δεκτή παρά μόνο στο μέτρο που συνάδει με τους στόχους των άρθρων 48 έως 51 της Συνθήκης. Πράγματι, η διάταξη του άρθρου 6 καθώς και όλες οι άλλες διατάξεις του κανονισμού 1408/71 έχουν ως βάση, πλαίσιο και όρια τα προαναφερθέντα άρθρα της Συνθήκης. Ενόψει του ότι η πάγια νομολογία θεωρεί, όπως έχει προεκτεθεί, ότι ο σκοπός των άρθρων 48 έως 51 επιβάλλει, προς πληρέστερη διασφάλιση της ελευθερίας διακινήσεως, που αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις αρχές της Κοινότητας, την εφαρμογή στον εργαζόμενο των πλέον ευνοϊκών διατάξεων, η άνευ ετέρου υποκατάσταση των διατάξεων του κανονισμού 1408/71 στις ρυθμίσεις της γαλλογερμανικής συμβάσεως, δεν μπορεί να γίνει δεκτή παρά μόνο στο μέτρο που αφορά τις διατάξεις εκείνες οι οποίες δεν περιέχουν ρυθμίσεις ευνοϊκότερες από αυτές του κοινοτικού κανονισμού. Συνεπώς, και με την επιφύλαξη ότι δεν ανήκει στο Δικαστήριο αλλά στον εθνικό δικαστή να κρίνει εάν η διάταξη μιας διμερούς συνθήκης, όπως η επίμαχη, περιέχει ευνοϊκότερη ρύθμιση από τον κοινοτικό κανονισμό, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι ο ενδιαφερόμενος μπορεί, παρά τη διάταξη του άρθρου 6 του κανονισμού, να επικαλεσθεί τις διατάξεις της συναφθείσης μεταξύ κρατών μελών συμβάσεως όταν αυτές του χορηγούν περισσότερα δικαιώματα από εκείνα που αναγνωρίζει στον ενλόγω εργαζόμενο ο κανονισμός.

36. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, όλες οι κυβερνήσεις που διατύπωσαν παρατηρήσεις καθώς επίσης το Συμβούλιο και η Επιτροπή ετάχθησαν εναντίον αυτής της ερμηνείας. Η μεν Γερμανική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου καλούν το Δικαστήριο να αναθεωρήσει την νομολογία Rönfeldt, οι δε λοιποί παρεμβαίνοντες εκφράζουν την άποψη ότι η περίπτωση Thevenon είναι διαφορετική από την περίπτωση Rönfeldt και συνεπώς ότι η λύση που υιοθετήθηκε στην τελευταία αυτή υπόθεση δεν πρέπει να επεκταθεί και σε περιπτώσεις όμοιες με αυτή του προσφεύγοντος.

37. Ένα βασικό επιχείρημα που επικαλούνται όλοι οι παρεμβαίνοντες είναι ότι η ερμηνεία η οποία θα επέτρεπε την εφαρμογή των ευνοϊκότερων διατάξεων των συναφθεισών μεταξύ κρατών μελών συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως, θα διασπούσε την ενότητα του συστήματος συντονισμού που θέσπισε ο κανονισμός 1408/71 και θα υπονόμευε την αποτελεσματικότητά του. Η εφαρμογή των διατάξεων του κανονισμού θα εξηρτάτο, ανάλογα με την περίπτωση, από το εάν προγενέστερες συμβάσεις που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών περιέχουν ή όχι ευνοϊκότερες διατάξεις για τους διακινούμενους εργαζόμενους. Μια τέτοια

λύση θα είχε εκτός των άλλων ως αποτέλεσμα σημαντικές πρακτικές δυσχέρειες όπως διοικητικές περιπλοκές, ασάφεια και καθυστερήσεις στην εκκαθάριση των παροχών.

38. Επί του επιχειρήματος τούτου πρέπει να παρατηρηθεί ότι ο κανονισμός 1408/71 δεν θεσπίζει κοινό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, αλλά επιτρέπει την ύπαρξη διαφορετικών συστημάτων που δημιουργούν διαφορετικές απαιτήσεις έναντι των διαφόρων αρμοδίων οργανισμών κατά των οποίων ο δικαιούχος έχει άμεσα δικαιώματα δυνάμει είτε μόνο του εσωτερικού δικαίου είτε του εσωτερικού δικαίου, όπως συμπληρώνεται εν ανάγκη από το κοινοτικό δίκαιο. Ο κανονισμός αφήνει δηλαδή στην ουσία άθικτα τα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως. Βασιζόμενη άλλωστε σ' αυτή την πραγματικότητα, η νομολογία Petroni, της οποίας προέκταση προκειμένου περί διεθνών συμβάσεων αποτελεί η απόφαση Rönfeldt, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο κοινοτικός συντονισμός, ο οποίος έχει ως σκοπό να διευκολύνει την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, δεν μπορεί να εφαρμόζεται σε βάρος των εργαζομένων, μειώνοντας τα δικαιώματα τα οποία έλκουν από τις ευεργετικές διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας. Έτσι, οι αρμόδιοι ασφαλιστικοί οργανισμοί είναι υποχρεωμένοι να συγκρίνουν τις δυνάμει του εθνικού δικαίου χορηγούμενες παροχές με εκείνες που προκύπτουν από την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Στο μέτρο που οι διατάξεις διακρατικών συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως ενσωματώνονται και αποτελούν μέρος του δικαίου των συμβαλλομένων κρατών μελών, είναι λογικό η σύγκριση αυτή να καλύπτει και τις ρυθμίσεις που προβλέπονται από παρόμοιες συμβάσεις. Την εφαρμογή της νομολογίας Petroni στις συναφθείσες μεταξύ των κρατών μελών συμβάσεις είχε παλαιότερα υποστηρίξει και ο γενικός εισαγγελέας Jean-Pierre Warner στις προτάσεις του επί της υποθέσεως Giuliani [33], υπογραμμίζοντας τα εξής: «ελάχιστη σημασία έχει ότι το πλεονέκτημα που το Συμβούλιο με τη νομοθεσία του προσπαθεί να αφαιρέσει από τους εργαζομένους απορρέει μόνο από την εθνική νομοθεσία ή την εθνική νομοθεσία στην οποία ενσωματώθηκε μια διεθνής σύμβαση και, ας το προσθέσω, ελάχιστη σημασία έχει ότι η ενσωμάτωση αυτή γίνεται με εθνικό νόμο ή απλώς επειδή το σύνταγμα του συγκεκριμένου κράτους μέλους είναι "μονιστικό"».

39. Το προαναφερόμενο επιχείρημα αποδυναμώνεται επίσης και από το γεγονός ότι ο ίδιος ο κανονισμός επιτρέπει την παράλληλη ύπαρξη συμβατικών μεταξύ των κρατών μελών ρυθμίσεων. Υπενθυμίζεται ότι με το άρθρο 8 αναγνωρίζεται στα κράτη μέλη η δυνατότητα να συνάπτουν συμβάσεις ή συμφωνίες όταν αυτές θεμελιώνονται στις αρχές και στο πνεύμα του κανονισμού [34]. Ευνοϊκές διατάξεις που περιλαμβάνονται σε προγενέστερες συμβάσεις από τον κανονισμό θα μπορούσαν, έτσι, να εξακολουθούν να ισχύουν υπέρ των εργαζομένων εάν τα συμβαλλόμενα στην ενλόγω σύμβαση κράτη μέλη είχαν περιλάβει τις συγκεκριμένες διατάξεις σε μια νέα συνθήκη μεταγενέστερη από τον κανονισμό.

Υπάρχει, εκτός τούτου, πληθώρα άλλων διατάξεων του κανονισμού, οι οποίες σε συγκεκριμένους τομείς επιτρέπουν στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν με μεταξύ

33 — Προτάσεις επί της υποθέσεως Giuliani που δημοσιεύθηκαν στην υπόθεση 22/77, Mura (Συλλογή τόμος 1977, σ. 497, 512).

34 — Τέτοια, π.χ., είναι η συμφωνία της 20ής Ιουλίου 1987 που έχει συναφθεί μεταξύ της Γερμανίας και του Λουξεμβούργου.

τους συμφωνίες από τις κοινοτικές ρυθμίσεις. Για παράδειγμα, μεταξύ άλλων μπορεί να αναφερθεί το άρθρο 17 του κανονισμού, που επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν προς το συμφέρον ορισμένων κατηγοριών εργαζομένων από τα άρθρα 13 έως 16 του κανονισμού, τα οποία αφορούν στον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου.

40. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου υποστηρίχθηκε επίσης ότι η ερμηνεία που δόθηκε με την απόφαση Rönfeldt δεν μπορεί να εφαρμοστεί και στην προκείμενη περίπτωση, καθόσον τα πραγματικά περιστατικά διαφέρουν. Όλοι οι παρεμβαίνοντες υπογράμμισαν ότι στην υπόθεση Rönfeldt ο εργαζόμενος ήταν ασφαλισμένος στη Δανία κατά την περίοδο που αυτό το κράτος δεν ήτο μέλος της Κοινότητος και συνεπώς αυτός είχε ήδη πριν από την έναρξη της ισχύος του κανονισμού στη Δανία αποκτήσει, δυνητικά, το δικαίωμα για σύνταξη, κατ' εφαρμογή της γερμανοδανικής συμβάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως. Αντίθετα, στην παρούσα υπόθεση ο J.-L. Thevenon μετέβη για εργασία στη Γερμανία, μετά την έναρξη της ισχύος του κανονισμού. Εφόσον λοιπόν ο ενλόγω εργαζόμενος άσκησε το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας σε μια περίοδο που ο κανονισμός είχε ήδη τεθεί σε ισχύ, η επίμαχη γαλλογερμανική σύμβαση δεν μπορούσε να εφαρμοσθεί στην περίπτωσή του και συνεπώς αυτός δεν απέκτησε κανένα δικαίωμα βάσει της συμβάσεως αυτής.

41. Το επιχείρημα αυτό δεν είναι πειστικό. Τίποτε στην απόφαση Rönfeldt δεν επιτρέπει να υποστηριχθεί ότι το Δικαστήριο συνέδεσε τη λύση που υιοθέτησε με τις ειδικές περιστάσεις της κριθείσης υποθέσεως. Αντίθετα, όπως προκύπτει σαφώς από τις αιτιολογικές σκέψεις της ενλόγω αποφάσεως, αυτή στηρίχθηκε στη θεμελιώδη κοινοτική αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, τη διασφάλιση της οποίας έχουν ως σκοπό τα άρθρα 48 έως 51 της Συνθήκης.

42. Όπως προκύπτει από την ανωτέρω παρατεθείσα νομολογία, η λύση που υιοθέτησε το Δικαστήριο στην υπόθεση Rönfeldt δεν είναι μεμονωμένη αλλά εντάσσεται σε ένα γενικότερο ερμηνευτικό πλαίσιο. Η λύση αυτή δεν είναι παρά η εφαρμογή της αρχής που διαπνέει τη σχετική με την ερμηνεία του κανονισμού 1408/71 νομολογία, σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις του κανονισμού πρέπει να ερμηνεύονται κατά τρόπο που συνάδει με τον σκοπό των άρθρων 48 έως 51 της Συνθήκης, τα οποία αποτελούν τη βάση, το πλαίσιο και τα όρια του ενλόγω κανονισμού. Η επίτευξη όσο το δυνατόν πληρέστερης ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων συνιστά τον τελικό στόχο του άρθρου 51 και αποτελεί τον γνώμονα για την εφαρμογή των διατάξεων των κανονισμών, που εκδίδονται κατ' εφαρμογή του άρθρου αυτού [35].

43. Όπως έχει εκτεθεί σε προηγούμενες σκέψεις, η προσέγγιση αυτή οδήγησε το Δικαστήριο στη διατύπωση της αρχής της εφαρμογής του πλέον ευνοϊκού για τον εργαζόμενο συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως. Κατ' αυτόν τον τρόπο αναγνωρίζεται

35 — Βλ., σχετικά, εκτός της νομολογίας επί του κανονισμού 1408/71 που αναφέρθηκε σε προηγούμενες σκέψεις, και την επί του κανονισμού 3 νομολογία του Δικαστηρίου, όπως τις αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 1964, 75/63, Unger (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 1069), και της 9ης Δεκεμβρίου 1965, 44/65, Maison Singer et Fils (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 201), ως και τις προαναφερθείσες αποφάσεις van der Veen και Goffart.

στον διακινούμενο εργαζόμενο δικαίωμα υπαγωγής στο πλέον ευνοϊκό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως [36]. Αυτήν ακριβώς την αρχή εφάρμοσε το Δικαστήριο προκειμένου να ερμηνεύσει το άρθρο 6 του κανονισμού. Την ίδια αρχή εφάρμοσε, άλλωστε, το Δικαστήριο και όσον αφορά στην ερμηνεία του επομένου άρθρου, του άρθρου 7 του κανονισμού. Έτσι, με την απόφαση Callemeyn [37] κρίθηκε ότι «στο πλαίσιο του προσωπικού και του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής του, ο κανονισμός 1408/71 εφαρμόζεται προτιμώμενος της ευρωπαϊκής ενδιάμεσης συμφωνίας περί συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως γήρατος, αναπηρίας και επιζώντων που υπεγράφη στο Παρίσι στις 11 Δεκεμβρίου 1953 και αναφέρεται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού, εφόσον ο κανονισμός αυτός είναι ευνοϊκότερος από την ενλόγω συμφωνία για τον δικαιούχο».

44. Υποστηρίχθηκε ακόμη, κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία, ότι, από την απόφαση Grana-Novoa που προαναφέρθηκε και η οποία είναι μεταγενέστερη της αποφάσεως Rönfeldt, προκύπτει ότι οι διμερείς διακρατικές συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως δεν μπορούν να θεωρηθούν ως τμήμα της «νομοθεσίας» κράτους μέλους κατά την έννοια του κανονισμού. Σχετικά πρέπει να τονισθεί ότι η απόφαση αυτή, η οποία ερμηνεύει τα άρθρα 3, παράγραφος 1, και 1, στοιχείο ι', του κανονισμού 1408/71, αφορά αποκλειστικά και μόνο στις συμβάσεις που έχουν συναφθεί μεταξύ ενός κράτους μέλους και ενός ή πλειόνων τρίτων κρατών. Η ενλόγω απόφαση στηρίζεται στη σκέψη ότι, ελλείψει ειδικής ρυθμίσεως, οι συμβάσεις μεταξύ ενός κράτους μέλους και ενός ή πλειόνων τρίτων κρατών ευρίσκονται εκτός του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, καθόσον, όπως προκύπτει από τις διατάξεις του κανονισμού, ο τελευταίος εφαρμόζεται μόνο στις συμβάσεις που ενδιαφέρουν τις μεταξύ των κρατών μελών σχέσεις, δηλαδή τις συναφθείσες αποκλειστικά μεταξύ δύο η πλειόνων κρατών μελών συμβάσεις καθώς και τις συμβάσεις που έχουν συναφθεί μεταξύ δύο τουλάχιστον κρατών μελών και ενός η περισσοτέρων τρίτων κρατών [38]. Επομένως, δεν είναι δυνατόν να επεκταθεί η λύση που υιοθετήθηκε στην απόφαση αυτή και στις μεταξύ των κρατών μελών συμβάσεις. Αντιθέτως, μπορεί κανείς να συμπεράνει, κατ' αντιδιαστολή, ότι, εφόσον εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ενλόγω κανονισμού, οι διμερείς συμβάσεις μεταξύ κρατών μελών καλύπτονται από τον όρο «νομοθεσία» όπως τον αντιλαμβάνεται ο κανονισμός. Εκτός τούτων, πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η άρνηση του Δικαστηρίου να θεωρήσει ως συμπεριλαμβανόμενες στη «νομοθεσία» κράτους μέλους τις συμβάσεις μεταξύ τρίτων κρατών και ενός κράτους μέλους προκύπτει, όπως το παρατηρεί άλλωστε ο επί της υπόψη υποθέσεως γενικός εισαγγελέας W. Van Gerven, και από παλαιότερη νομολογία προγενέστερη της προαναφερθείσας αποφάσεως Rönfeldt [39].

45. Υποστηρίχθηκε, περαιτέρω, ότι η αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου αποκλείει την εφαρμογή των διατάξεων των διακρατικών συμβάσεων ακόμη και όταν αυτές είναι ευνοϊκότερες από τον κανονισμό. Από την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η Συνθήκη υπερέχει,

36 — Βλ. την προαναφερθείσα απόφαση Sinatra, σκέψη 8.

37 — Απόφαση της 28ης Μαΐου 1974, 187/73, Callemeyn (Συλλογή τόμος 1974, σ. 303). Βλ. επίσης απόφαση της 6ης Ιουνίου 1985, 157/84, Frascogna (Συλλογή 1985, σ. 1739).

38 — Σημειώνεται ότι σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 1, στοιχείο ια', του κανονισμού ως σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως «νοείται κάθε διμερής ή πολυμερής πράξη που δεσμεύει ή θα δεσμεύσει αποκλειστικά δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, ως και κάθε πολυμερής πράξη που δεσμεύει ή θα δεσμεύσει δύο τουλάχιστον κράτη μέλη και ένα ή περισσότερα άλλα κράτη στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, για το σύνολο ή μέρος των κλάδων και συστημάτων που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, καθώς και τις συμφωνίες, οποιασδήποτε φύσεως, που συνήφθησαν στο πλαίσιο των πράξεων αυτών».

39 — Βλ. προτάσεις επί της προαναφερθείσας υποθέσεως Grana-Novoa (Συλλογή 1993, σ. I-4526). Βλ. μεταξύ άλλων αποφάσεις της 10ης Μαρτίου 1977, 75/76, Kaucic (Συλλογή τόμος 1977, σ. 137), και της 5ης Ιουλίου 1988, 21/87, Borowitz (Συλλογή 1988, σ. 3715).

στα θέματα που ρυθμίζει, των συμβάσεων που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών πριν από την έναρξη της ισχύος της [40]. Όμως, δεν μπορεί να γίνει λόγος για εφαρμογή της αρχής αυτής, όταν το ίδιο το κοινοτικό δίκαιο επιτρέπει την εφαρμογή των ευνοϊκότερων για τον ασφαλισμένο διατάξεων των διακρατικών συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως. Το ίδιο ισχύει άλλωστε και για τις διατάξεις της καθαρά εθνικής νομοθεσίας. Υπενθυμίζεται σχετικά ότι το Δικαστήριο στις προαναφερθείσες υποθέσεις Petroni, Gravina κ.λπ., Dammer, Rossi και Laterza δεν εφάρμοσε την αρχή της υπεροχής, επιτρέποντας, έτσι, την εφαρμογή εθνικών διατάξεων οι οποίες χορηγούσαν στον ασφαλισμένο πλεονεκτήματα τα οποία θα απεκλείοντο εάν τύγχαναν εφαρμογής οι κοινοτικές διατάξεις.

46. Έγινε επίσης αναφορά στο δίκαιο των διεθνών συμβάσεων και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 30 της Συμβάσεως της Βιέννης της 23ης Μαΐου 1969, το οποίο υιοθετεί στην ουσία τον κανόνα «lex posterior derogat legi anteriori». Η διάταξη όμως αυτή είναι γενικού χαρακτήρος και δεν βρίσκει εφαρμογή παρά μόνο στο μέτρο που η υπόψη μεταγενέστερη διεθνής σύμβαση δεν περιλαμβάνει ειδικές επί τούτου προβλέψεις.

V — Πρόταση

47. Ενόψει των όσων έχω εκθέσει, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που του έθεσε το έκτο τμήμα του Sozialgericht Speyer ως εξής:

«Τα άρθρα 48, παράγραφος 2, και 51 της Συνθήκης ΕΚ έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν την εκ μέρους του εργαζόμενου απώλεια κοινωνικοασφαλιστικών πλεονεκτημάτων η οποία, κατόπιν της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971, θα προέκυπτε από την βάσει του άρθρου 6 του κανονισμού μη εφαρμογή των ευνοϊκότερων απο τον ενλόγω κανονισμό διατάξεων των διακρατικών συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως οι οποίες είχαν συναφθεί, προ του κανονισμού, μεταξύ δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών.»

40 — Βλ. μεταξύ άλλων αποφάσεις της 27ης Φεβρουαρίου 1962, 10/61, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 657), και της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, 235/87, Matteucci (Συλλογή 1988, σ. 5589).